

Zašto su prekinuta speleološka istraživanja Veternice?

Nela Bosner | Speleološki odsjek HPD »Željezničar«

Ruđer Novak | Speleološki odsjek HPD »Željezničar«

Ulaz u špilju Veternicu 22. travnja 2023.
Autor: Vlado Božić

Mnogo se pisalo o speleološkom i znanstvenom istraživanju Veternice, o njenom značaju u edukaciji speleologa i znanstvenika iz prirodnih područja. No... vrlo je malo napisano o tome zašto su, nakon desetljeća rada, speleološka istraživanja u Veternici prekinuta (Uroić, 2020; Marjanac, 2022). Kronologija istraživanja i uređivanja Veternice za posjete detaljno je opisana u ovom broju *Speleologa*. Ukratko, najveći dio podzemnih kanala istražen je tijekom druge polovice 20. stoljeća, a tijekom tog vremena speleolozi su također volonterski radili i na restauraciji (Bakšić, 1997), zaštititi (Čepelak, 1964) i uređenju špilje (Malinar, 1979; 1980), kao i na vođenju i edukaciji posjetitelja, »u dubokom uvjerenju da rade društveno koristan rad kojeg će društvena zajednica i prepoznati kao takav« (Marjanac, 2022).

Nakon novinske objave o otkriću Veternice 1934. godine, znatizeljni građani često su posjećivali špilju, koju je zbog devastacije tada bilo potrebno žurno zaštititi. Kako zaštita podzemlja nije bila posebno pravno regulirana, planinari i speleolozi postavili su vrata na ulaz Veternice, organizirali dežurstva na ulazu te proveli prve zahvate restauracije i uređenja špilje. O Veternici su se brinuli gotovo dva desetljeća (od tridesetih do pedesetih godina), kada se u zaštitu i upravljanje špiljom uključuju i različite institucije kao što su Republički zavod za zaštitu prirode i Speleološko društvo Hrvatske, koji su financijski pomogli postavljanje novih vrata na ulaz 60-ih godina. Sedamdesetih godina dogovoreno je sustavno uređenje špilje (u čemu su speleolozima financijski pomogli Grad Zagreb i Općina Susjedgrad), a nakon otvorenja špilje za javnost 1979., speleolozi su do osnivanja Parka prirode Medvednica vodili posjetitelje kao služba vodiča koja je djelovala unutar Komisije za speleologiju Planinarskog saveza Hrvatske.

Ujesen 1998. godine Vlada RH donosi uredbu o osnivanju Javne ustanove Park prirode Medvednica, kojovoj povjerala upravljanje špiljom. Zagrebački speleolozi s veseljem su dočekali ovu vijest u nadi da će se napokon adekvatno vrednovati i zaštititi špilja o kojoj su se desetljećima brinuli. No otriježnjenje je uslijedilo vrlo skoro – za prvu ravnateljicu PP Medvednica postavljena je Nives Farkaš Topolnik, koja nije imala sluha za speleološka istraživanja. Već su tada speleolozi obilježeni kao ugroza za špilju, a kako navodi Marjanac: »Ubrzo se pokazalo da

Javnoj ustanovi uopće nije jasna znanstvena i edukativna važnost Veternice«. Interesi uprave Parka većim su se dijelom vrtjeli tek oko turističke eksploatacije špilje, pa je tako tijekom 2001. godine Park izradio projekt po kojem je ponovno turistički uredio ulazni dio špilje, no već prema tadašnjim kriterijima posao je odrađen nestručno. Na samom ulazu postavljena su nova vrata kojima su dodatno zaštićeni arheološki i paleontološki nalazi, a uvedena je i knjiga posjeta Veternici. Ulazak speleologa odjednom je postao nešto što je dozvoljeno isključivo uz obavijest djelatnicima Parka te je vođena evidencija o svim posjetima i istraživanjima. Udruge su uglavnom imale kopije ulaznog ključa, no često su postojale dvojbe o tome tko ima pravo na ulazak, na koliko dugo i kada. Gledajući tadašnja ograničenja iz današnje perspektive, iako smo stalno bili pod prijetnjom zamjene brave na vratima, to su još bila »dobra stara vremena« kada su posjeti i istraživanje Veternice speleolozima bili više-manje neograničeni.

Krajem 2017. godine na čelnu funkciju Parka dolazi Marina Popijač, koja tu ulogu obnaša i danas. Brzo se pokazalo da niti nova ravnateljica nema sluha za dobronamjerne savjete stručnjaka oko dobiti špilje. Vrlo brzo, a osobito početkom 2020-ih, nastupila je gotovo potpuna zabrana pristupa Veternici speleolozima. Naime, donesena je odluka kojom su ulasci speleologa mogući samo jednom mjesečno, prve subote u mjesecu, i to u skladu s radnim vremenom zaposlenika Parka, od 10 do 16 sati (*Način korištenja špilje Veternice*, 2020). Tih šest sati istraživanja, koliko nam je mjesečno dozvoljeno, vjerojatno je uvedeno kako bi se izbjeglo davanje ulaznog ključa speleološkim udrugama. No Park očito zanemaruje činjenicu da je prilikom odlaska u perspektivne, udaljene dijelove špilje uobičajeno u podzemlju provesti i po tri puta više vremena, pa ovom odredbom sprječava svako suvislo istraživanje novih kanala. Uz to, uveden je i obrazac zahtjeva za provođenje istraživanja s planiranim vremenom ulaska i izlaska, a sam dolazak potrebno je najaviti osam dana ranije. U tom smislu treba napomenuti da speleološke udruge svoja istraživanja krškog podzemlja provode temeljem godišnjeg dopuštenja nadležnog Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja. Neovisno o tome, PP Medvednica nameće dodatne dozvole za

*Obnova ulaznog zida
na radnoj akciji 1984.
Autor: Vlado Božić*

istraživanje špilje, što je nečuvana situacija koja se ne događa ni u područjima višeg statusa zaštite, kao primjerice Nacionalnom parku Plitvička jezera ili Strogom rezervatu Hajdučki i Rožanski kukovi. Volonterski rad ovih udruga gotovo je univerzalno prepoznat kao važan i društveno koristan, a ovakvo besmisleno i nelogično ograničavanje nije utemeljeno na zakonskim propisima. Upravo suprotno tome, iskustva speleoloških udruga u suradnji s drugim Javnim ustanovama u pravilu su odlična. Dapače, sve veći broj istraživanja i monitoringa u podzemlju te ustanove provode u tijesnoj i prijateljskoj suradnji sa speleološkim udrugama. Takvo je partnerstvo smisljeno jer su upravo speleolozi glavni izvor svih informacija o stanju našeg krškog podzemlja, pa je stav uprave PP Medvednica tim više neshvatljiv.

Ovi problemi predstavljeni su Parku posljednji put na sastanku održanom početkom 2021. godine na inicijativu Komisije za speleologiju HPS-a. Tom se prilikom uprava Parka požalila da ne

raspolaze s dovoljno informacija o samoj špilji, na što je Komisija, u svjetlu dobre suradnje, poslala cjelokupni popis objavljene literature o Veternici, koji je producirala speleološka zajednica. Također, istaknuta je i sumnja da su se u jednoj prilici članovi speleoloških udruga nedolično ponašali u špilji, što je Komisija istražila i razriješila unutar vlastitog članstva. Ukratko, speleološke udruge ponovno su pokazale dobru volju, no pomaka u odnosima nije bilo. Iako su uvjeti ulaska u špilju trebali biti definirani novim pravilnikom izrađenim u suradnji sa speleolozima, prema dostupnim informacijama, pravilnik nikad nije donesen. Situacija je danas stoga nepromijenjena: ulazna vrata su zaključana, a vrijeme istraživanja je ograničeno i uvjetovano dozvolom i izvještajima Parku. Zbog njihovih krutih stavova Komisija se za mišljenje o načinu upravljanja Veternicom obratila i Ministarstvu gospodarstva i održivog razvoja. Krajem studenog 2020. godine Ministarstvo je ustvrdilo da su nova istraživanja Veternice potrebna, a da pritom nisu moguća zbog ograničenja koja speleološkim udrugama nameće PP Medvednica. Iako je Ministarstvo tom prilikom također pozvalo PP Medvednica da speleolozima uruči ključeve ulaza u špilju, Park se na to potpuno oglušio.

U posljednjih 25 godina, otkad Park upravlja špiljom, speleološke su udruge s početne pozicije istraživača i glavnih skrbnika nad Veternicom srozane na razinu prijatnje. U režiji loših uprava onemogućena su nam istraživanja i edukacija novih speleologa te smo izjednačeni s onim »znatiželjnim građanima iz 1930-ih«, koji su svojim neodgovornim posjetima devastirali špiljski okoliš. Konačno, ova bi se gorka pilula nekako lakše progutala da iza priče o upravljanju Veternicom stoje plan i perspektiva, kvalitetno uređenje i vođenje špilje te svijetla budućnost s planovima razvoja, popularizacije zagrebačke speleologije i edukacije djece. Nažalost, opći je dojam da se ovdje radi tek o uljuljanoj nezainteresiranosti odgovornih i održavanju jedne nemaštovite, zapuštene i zastarjele turističke ponude koja je od strane Zagrepčana vrlo slabo prepoznata.

Iz navedenih razloga speleolozi već nekoliko godina vrlo rijetko posjećuju Veternicu, a o ozbiljnim istraživanjima nema ni govora. Radi se o jednom od kapitalnih objekata kontinentalne Hrvatske, kolijevci zagrebačke speleologije, u kojoj

su istraživanja daleko od završenih. Nažalost, s formalnim upravljanjem nad špiljom, umjesto prave zaštite prirodnih resursa dobili smo tek još jednu stepenicu u piramidi birokracije, koja je kao prvi korak špilju počela štiti od onoga što vidi kao glavnu ugrozu – speleologa. U stručnim je krugovima jasno da je boravak speleologa u špilji nezamjetna ugroza u odnosu na ozbiljnije probleme kao što su zagađenje podzemnih voda, smeće, pesticidi i kemikalije, širenje infrastrukture te prekomjerna turistička eksploatacija (Uroić, 2020). Po mnogo puta viđenom receptu izmišljen je problem koji je bilo jednostavno riješiti, pa to zasigurno znači da vodstvo radi »dobar posao«. Stoga poučeni iskustvom ne očekujemo da će ovaj tekst momentalno promijeniti trenutačni *status quo*. Kao i u brojnim drugim sferama našeg društva, i ovdje je potrebna korjenita promjena (u načinu razmišljanja) uprave, a u tome bi, nadamo se, trebao pomoći pogled iz naše perspektive.

Za kraj, ovaj je članak kronika recentnih događanja viđenih iz perspektive speleologa koji su dobro upućeni u legislativu te znatno angažirani oko zaštite krškog podzemlja (Novak, 2015). Nije nam namjera omalovažavati rad PP Medvednica, već ukazati na propuste u upravljanju špiljom. Dapače, uredništvo *Speleologa* dalo je Parku nedvosmislenu molbu za komentarom svojeg viđenja upravljanja Veternicom u kontekstu regulacije speleoloških

istraživanja Veternice. Park je svoj članak priložio uz poveznicu na pravila ponašanja objavljena na službenim web stranicama (*Način korištenja špilje Veternice*, 2020), ali je ograničenja koja se tiču speleoloških istraživanja odbio obrazložiti i komentirati.

Literatura

- Bakšić, D., 1997: Čišćenje špilje Veternice, *Hrvatski planinar* 3, 24.
- Čepelak, R., 1964: Zaštitimo Veternicu!, *Naše planine* 1–2, 37.
- Malinar, H., 1979: Započelo je uređenje špilje Veternice na Medvednici, *Speleolog* 26–27, 31–32.
- Malinar, H., 1980: Veternica je elektrificirana, *Naše planine* 3–4, 86.
- Marjanac, T., 2022: Špilja Veternica u raljama birokracije, *Panopticum*, <https://panopticum.hr/spilja-veternica-u-raljama-birokracije/>
- Novak, R., 2015: Inicijativa »Čisto podzemlje«, *Speleolog* 63, 50–63.
- *Način korištenja špilje Veternice*, Javna ustanova Park prirode Medvednica, 2020, <https://www.pp-medvednica.hr/wp-content/uploads/2020/12/nacin-koristenja-spilje-Veternice-uputa-korisnicima.pdf> (15. 1. 2024.).
- Uroić, M., 2020: Politika u mojoj butigi: Zaštita prirode i špilja u Hrvata, *Speleolog* 68, 114–119.

Why were the speleological explorations of Veternica discontinued?

The article analyzes the role of speleologists in the management and development of Veternica, a principal cave in the Medvednica Nature Park. Exploration began in 1934, and over several decades, speleologists volunteered to help explore, protect, and develop the cave. When Nature Park took over the management of the cave, restrictions emerged, limiting access for speleologists and revealing the unclear vision of the park administration regarding the importance of speleological exploration. The article points out the rigidity and irrationality of conditions for accessing the cave and the lack of support for speleological exploration from the park administration. Additionally, it emphasizes that the restrictions were imposed without valid legal grounds, especially when compared to other protected areas. The authors express concern about the lack of collaboration between the park administration and speleological associations, calling for a change in attitude and approach towards speleologists and their research in Veternica.